

OKOLICA

Obszar rozciągający się dookoła jakiegoś miejsca, ściśle z nim powiązany, ustanawiany przez aktywność człowieka. Ma charakter przestrzenny (topograficzny) i symboliczny. Nieznaną wcześniej okolicę można poznać wędrując po niej.

Okolica otacza miejsce jako przestrzeń zamieszkaną przez człowieka. W koncepcji Ingolda to „przestrzeń zadana”, w której dokonuje się celowość, praktyczne działania i codzienna aktywność; w koncepcji Heideggera to przestrzeń, w której dokonuje się rozumienie.

Okolica określa peryferia miejsc, łączy je za pomocą sieci dróg i ścieżek, które wytyczamy oraz przemierzamy w codziennym procesie zamieszkiwania; nabiera ona dla człowieka sensów i znaczeń wraz z poznawaniem przez niego miejsc i punktów orientacyjnych, które łączą i spajają przebiegające w okolicy drogi. W tym sensie podlega ona doświadczeniu topograficznemu. Bycie w drodze to nie tylko sposób poznawania okolicy (w sensie topograficznym, społecznym i kulturowym) i nadawania znaczeń, to także nacechowywanie jej naszą obecnością. Dzięki wędrowce (przemieszczaniu się) okolica jest przez ludzi aktualizowana, może się rozszerzać, zyskuje kierunki i strony. Kierunki z czasem wypełniają się znaczeniami i sensami (zatracają swój obiektywny charakter jako punktów na mapie), nabierają wartości subiektywnych stron, które odróżniamy na podstawie wcześniejszych doświadczeń, wypełniamy indywidualnymi treściami (Buczyńska-Garewicz). Wędrowka dokonuje się w czasie, co oznacza, że okolica łączy w sobie przestrzeń i czas (rozpoznanie i tworzenie okolicy następuje w czasie).

Okolica to przestrzeń życia i działania, w której człowiek zostawia swoje ślady (materialne i symboliczne), zapisane w jej ukształtowaniu topograficznym, materialnym i symbolicznym, wynikające ze sposobów zamieszkiwania, gospodarowania, korzystania z terenu; odbija się w obrazie fauny i flory, kulturowej działalności, w tym, co decyduje o tożsamości (Edensor).

W doświadczeniu okolicy należy rozróżnić perspektywy mieszkańca i turysty. Z perspektywy mieszkańca ma ona charakter przestrzeni życia (już rozpoznanej, spojrzenie „od środka”). Z perspektywy turysty ma zaś charakter przestrzeni do eksploracji, która może być oceniana pod kątem estetycznym bądź rekreacyjnym (spojrzenie „z zewnątrz”).

Obecnie znaczenie terminu ulega zmianie wskutek rozwoju technologii. Okolicą może być cały świat, zaś narzędziem zapośredniczającym odbiór rzeczywistości – komputer i smartfon. Miejscem staje się widok wyświetlany na ekranie monitora, drogą – trasa wyświetlana dzięki GPS-om. Zamieszkujemy cały świat (czy też jego fragmenty obecne w mediach i poddane interpretacji), bo staje się on naszym doświadczeniem, nawet, jeśli zapośredniczonym przez ekran monitora. W pewnym sensie okolica zostaje tu sprowadzona do roli widoku (wobec którego znajduje się w istotnej opozycji), doświadczanego dzięki aplikacjom komputerowym za pomocą zmysłu wzroku. Doświadczenia topograficznego nie daje się jednak sprowadzić do trasy, którą przebyło się fizycznie. Tak rozumiana okolica staje się źródłem tożsamości pojmowanej nie w kategoriach geograficznych, lecz wspólnoty zainteresowań (trosk, strachu, pasji, itd.).

[M.G., B.F.]

Literatura:

Buczyńska-Garewicz, Hanna. *Miejsca, strony, okolice. Przyczynek do fenomenologii przestrzeni.*

Kraków: Universitas, 2006.

Böhme, Gernot. *Filozofia i estetyka przyrody w dobie kryzysu środowiska naturalnego*, tłum. J. Marecki. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2002.

Edensor, Tim. *Tożsamość narodowa, kultura popularna i życie codzienne*, tłum. A. Sadza. Kraków: Wydawnictwo UJ, 2004.

Frydryczak, Beata. *Krajobraz. Od estetyki the picturesque do doświadczenia topograficznego*, Poznań: Wydawnictwo PTPN, 2013.

Heidegger, Martin. *Budować, mieszkać, myśleć: wybrane eseje*, tłum. K. Michalski. Warszawa: Czytelnik, 1977.

Ingold, Tim. *The Perception of the Environment. Essay of Livelihood, Dwelling and Skill*. London – New York: Routledge, 2000.

Tuan, Yu Fu. „Topofilia i środowisko”, tłum. J. Dworniczak. W: *Krajobrazy. Antologia tekstów*, red. Beata Frydryczak, Dorota Angutek, 297-319. Poznań: Wydawnictwo PTPN, 2014.

